

Медвідь Михайло Михайлович,
д.е.н., старший науковий співробітник,
заступник начальника навчально-методичного центру –
начальник відділу методичного забезпечення навчального процесу,
Національна академія Національної гвардії України,
м. Харків
ORCID 0000-0002-4506-8020;

Зверев Микола Вікторович,
керівник проекту комунального підприємства «Київський міський бізнес-центр»
виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації),
м. Київ

УДК 351.84: 331.55

doi: 10.34213/ap.19.01.06

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬК (СИЛ) ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ ШЛЯХОМ СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНСТИТУЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ІНСТРУКТОРІВ ЯК ЕЛЕМЕНТА МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

В умовах ведення бойових дій в Україні відсутні механізми державного управління людськими ресурсами зі сформованими військовими компетентностями. На підставі існуючої нормативно-правової бази України розроблено ініціативи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції та поширення досвіду ведення бойових дій, запропоновано в модель активної політики військового формування (правоохоронного органу спеціального призначення) на ринку праці запровадити соціальну інституцію військового інструктора, обґрунтовано вдосконалення механізму державного управління забезпечення військ (сил) людськими ресурсами.

Ключові слова: забезпечення військ (сил), людські ресурси, військові компетентності, механізми державного управління.

Постановка проблеми. В Україні відсутні достатні умови соціального захисту учасників бойових дій, що спричиняє зростання рівня соціальної напруги в суспільстві. Як наслідок – з'являються варіанти механізмів соціального захисту людей зі сформованими військовими компетентностями, що можуть функціонувати без участі державних інститутів [1–3]. Один із них базується на взаємовигідній міжнародній співпраці [4].

Вигодами для держав у такій співпраці є:

– для України – надання допомоги учасникам бойових дій (колишнім військовослужбовцям) у питаннях соціального захисту, зокрема їх реабілітації та працевлаштування;

– для країн-членів НАТО – отримання досвіду у вирішенні питань соціального захисту учасників бойових дій та отримання найманих працівників зі сформованими військовими компетентностями й досвідом бойових дій, які успішно використовуються в професійній підготовці військовослужбовців військових формувань країн-членів НАТО [5].

Крім позитивних сторін згаданого механізму існують і негативні: загроза збереженню державної таємниці; втрата людського ресурсу державою, який можна в подальшому використовувати у службово-бойовій діяльності, військово-патріотичному вихованні молоді, формуванні в іншого населення держави військових компетентностей (участь у підготовці офіцерського складу, у тому числі за програмою підготовки офіцерів запасу [6], підготовці сержантів, формуванні первинних військових компетентностей під час ви-

кладання предмета «Захист вітчизни» у загальноосвітніх школах та інших предметів – у військових ліцях та ліцях з посиленою військово-фізичною підготовкою [7]).

Елементами соціального захисту людей зі сформованими військовими компетентностями є адаптація до цивільного життя, що включає підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації за цивільними спеціальностями. Для держави даний варіант є не результативним в умовах зростання рівня безробіття.

У даних умовах важливо визначити механізми державного управління людськими ресурсами зі сформованими військовими компетентностями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню механізмів державного управління людськими ресурсами присвячено праці таких учених, як М. Ажажа [8], Ю. Бондаренко [9], І. Дунаєв [10], А. Іорданов [11], В. Міненко [12] та ін. Зокрема, механізми державного управління соціальним захистом інвалідів в Україні досліджено в роботі К. Міщенка [13]. За результатами попереднього аналізу нами визначено змістовні характеристики поняття «людські ресурси зі сформованими військовими компетентностями» та запропоновано розуміти його як «ресурси, що характеризуються здатністю людей зберігати та розвивати у них необхідну динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, використання яких забезпечує розвиток службово-бойової діяльності» [14, с. 32]. Проте у даних дослідженнях відсутні обґрунтування, відомості про розроблення та впровадження в практичну діяльність механізмів державного управління людськими ресурсами зі сформованими військовими компетентностями.

Метою статті є вдосконалення механізму державного управління забезпечення військ (сил) людськими ресурсами шляхом створення та розвитку соціальної інституції військових інструкторів.

Виклад основного матеріалу. Серед можливих механізмів державного управління людськими ресурсами зі сформованими військовими компетентностями доцільно розглянути створення школи військового інструктора, місія якої навчити людей зі сформованими військовими компетентностями формувати їх в інших. На таку професію сьогодні існує попит. Тому видається необхідним створення додаткових посад військових інструкторів у вищих військових закладах освіти, військових навчальних центрах, підрозділах підготовки за програмою офіцерів запасу, військових ліцях та ліцях з посиленою військово-фізичною підготовкою, загальноосвітніх школах. Підготовку військових інструкторів передбачають і стандарти НАТО, на які переходять військові формування України. Такий механізм підвищить соціальний захист людей зі сформованими військовими компетентностями (учасників бойових дій), сприятиме спаду рівня соціальної напруги в суспільстві та підвищить рівень воєнної безпеки держави у майбутньому.

На підставі існуючої нормативно-правової бази України розроблено ініціативи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції та поширення досвіду ведення бойових дій.

Ініціативи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції та поширення досвіду ведення бойових дій (на виконання Указу Президента України «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції» від 18.03.2015 р. № 150/2015 [15], Постанови Кабінету Міністрів України «Про надання державної цільової підтримки деяким категоріям громадян для здобуття професійно-технічної та вищої освіти» від 23.11.2016 р. № 975 [16] та розпорядження Кабінету Міністрів України

“Про схвалення Концепції Державної цільової програми з фізичної, медичної, психологічної реабілітації і соціальної та професійної реадптації учасників антитерористичної операції на період до 2022 року” від 12.07.2017 № 475-р [17]:

Ініціатива № 1. Створення умов соціального захисту учасників антитерористичної операції (АТО) та поширення досвіду ведення бойових дій.

Шляхи вирішення:

Створення інституції військового інструктора

1.1. Введення посад військових інструкторів у вищих військових навчальних закладах, у військових навчальних центрах, у підрозділах підготовки за програмою офіцерів запасу, військових ліцеях та ліцеях з посиленою військово-фізичною підготовкою, загальноосвітніх школах.

Очікуваний ефект:

1. Забезпечення колишніх військовослужбовців – учасників АТО робочими місцями, у першу чергу тих, які частково або тимчасово втратили працездатність.

2. Створення умов запобігання міграції людей зі сформованими військовими компетентностями, збереження державної таємниці.

3. Виконання стандартів НАТО.

4. Покращення стану військово-патріотичного виховання дітей та молоді.

5. Покращення стану рекрутингу сектору безпеки за умов відсутності призивного способу комплектування військових посад.

1.2. Створення школи військового інструктора.

Очікуваний ефект:

1. Забезпечення військовослужбовців (діючих та колишніх, у першу чергу тих, які частково або тимчасово втратили працездатність) підвищенням кваліфікації на актуальну професію в умовах росту рівня безробіття та бойових дій на території держави.

2. Створення умов навчання людей зі сформованими військовими компетентностями формувати їх у інших (не лише у військовослужбовців).

Ініціатива № 2. Створення умов соціального захисту учасників АТО.

Шляхи вирішення: Створення умов забезпечення здобуття освіти колишніми військовослужбовцями – учасниками АТО (у першу чергу тими, які частково або тимчасово втратили працездатність) за бюджетні кошти за ліцензованими спеціальностями у тих навчальних закладах, які бажають навчати зазначених осіб.

Очікуваний ефект: У зв'язку з перерозподілом бюджетних місць між закладами освіти Міністерством освіти і науки України (МОН) абітурієнт зазначеної категорії може не отримати бюджетного місця в обраному ним закладі освіти. Особливо важливо коли мова йде про абітурієнта, який частково або тимчасово втратив працездатність. Створення механізму (як варіант через подання заявок до МОН на отримання цільового бюджетного місця у певному закладі освіти за певною спеціальністю) сприятиме соціальній та професійній реадптації учасників АТО.

За результатами аналізу міжнародного досвіду організації діяльності на ринку праці щодо формування і розвитку людських ресурсів для використання у службово-бойовій діяльності одержано, що незалежно від стану стимулювання до службово-бойової діяльності важливе значення має вербування. Інституція військового інструктора також буде впливати на згадані процеси. Саме цим обґрунтовано внесення змін до існуючої моделі активної політики військового формування (правоохоронного органу спеціального призначення) на ринку праці (рис. 1).

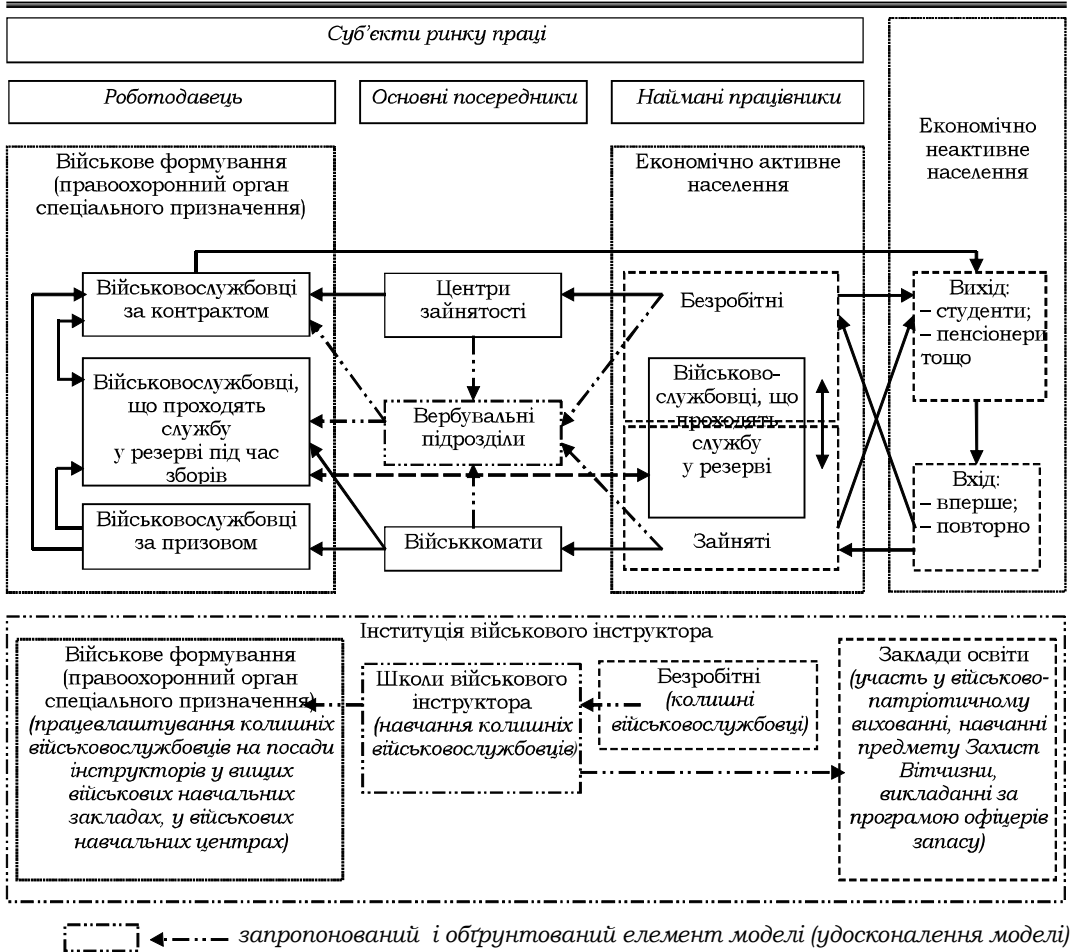

Рис. 1. Інституція військового інструктора в моделі активної політики військового формування (правоохоронного органу спеціального призначення) на ринку праці

Для обґрунтування механізму державного управління забезпечення військ (сил) людськими ресурсами доцільно дати йому визначення. Загальне трактування механізму відображується у тлумачних словниках та енциклопедіях по різному. За основу взято визначення з економічної енциклопедії: «механізм – система, пристрій, спосіб, що визначають порядок певного виду діяльності» [18, с. 355]. Тобто під механізмом державного управління забезпечення військ (сил) людськими ресурсами слід розуміти систему, яка визначає порядок діяльності щодо формування і розвитку людських ресурсів для використання у службово-бойовій діяльності.

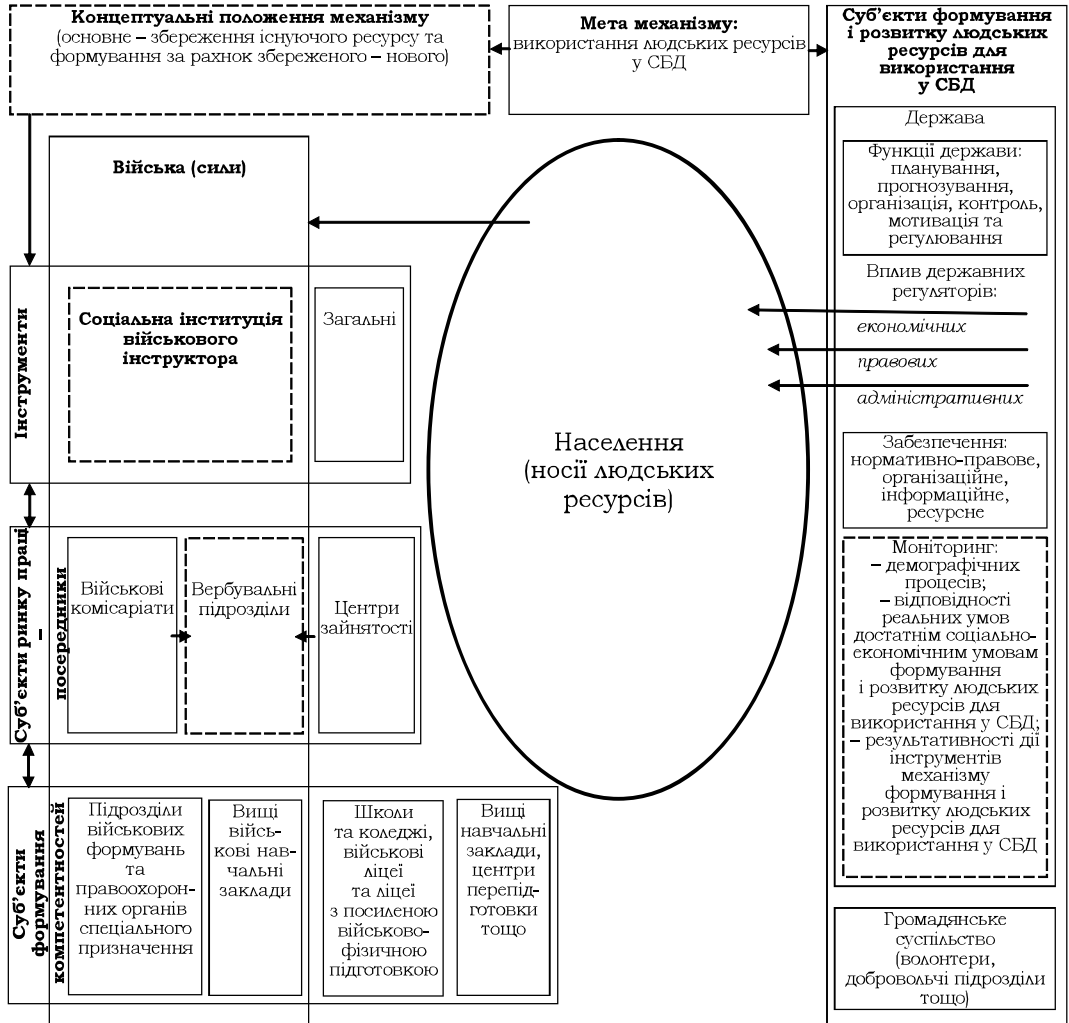
Метою механізму державного управління забезпечення військ (сил) людськими ресурсами є використання людських ресурсів у службово-бойовій діяльності, основним вихідним концептуальним положенням – збереження існуючого ресурсу та формування за рахунок збереженого – нового ресурсу, що впливає на зміни елементів механізму. Серед інструментів, які пропонується запровадити є вище описана соціальна інституція військового інструктора.

Суб'єктами механізму державного управління забезпечення військ (сил) людськими ресурсами є (рис. 2):

– суб'єкти формування і розвитку людських ресурсів для використання у службово-бойовій діяльності (держава та громадянське суспільство [волонтери, добровольчі підрозділи тощо]);

– суб'єкти формування необхідних компетентностей (школи та коледжі, військові ліцеї та ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою, підрозділи військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення, вищі військові навчальні заклади, вищі навчальні заклади, центри перепідготовки тощо);

– суб'єкти ринку праці – посередники між покупцями та продавцями послуг праці (центри зайнятості, вербувальні підрозділи, військкомати).

--- – запропонований і обґрунтований елемент механізму (удосконалення механізму)

Рис. 2. Механізм державного управління забезпечення військ (сил) людськими ресурсами

Ефективна реалізація механізму визначається наявністю відповідного забезпечення процесу, що включає в себе такі складники, як нормативно-правове, організаційне, інформаційне і ресурсне забезпечення.

Держава як суб'єкт формування і розвитку людських ресурсів для використання у службово-бойовій діяльності постійно має здійснювати моніторинг. За результатами моніторингу держава впливає на процес формування і розвитку людських ресурсів для використання у службово-бойовій діяльності через такі функції: планування і прогнозування, організацію і контроль, мотивацію та регулювання.

З урахуванням зазначеного вище відобразимо обґрунтований механізм державного управління забезпечення військ (сил) людськими ресурсами із запропонованими змінами (рис. 2).

Висновки. Анексія Криму та конфлікт на Донбасі обумовили масштабні вимушені переміщення населення, глибоку економічну кризу та інтенсифікацію трудової міграції. В таких умовах особливої уваги потребує вплив на процеси міжнародної міграції людей зі сформованими військовими компетентностями.

На підставі існуючої нормативно-правової бази України нами розроблено ініціативи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції та поширення досвіду ведення бойових дій, запропоновано в модель активної політики військового формування (правоохоронного органу спеціального призначення) на ринку праці запровадити соціальну інституцію військового інструктора, обґрунтовано удосконалення механізму державного управління забезпечення військ (сил) людськими ресурсами.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку є обґрунтування, розроблення та впровадження у практичну діяльність інші механізми державного управління людськими ресурсами зі сформованими військовими компетентностями.

Список використаних джерел

1. Медвідь М. М. Методологія формування і розвитку людських ресурсів для використання у службово-бойовій діяльності : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.07 / Національна академія Національної гвардії України. Харків, 2015. 577 с.
2. Medvid M., Zvieriev M. Initiatives on social protection of anti-terrorist operation participants and the experience Exchange on conducting military operations. *Perspectives*. 2018. No. 1. P. 42–50.
3. Зверев М. В. Травма війни (посттравматичний синдром) – один із чинників міжнародної міграції людей зі сформованими військовими компетентностями. *Психосоціальна підтримка осіб з травмою війни: міжнародний досвід та українські реалії* : зб. матеріалів, доповідей всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 28 лют. 2018 р. Маріуполь : ДонДУУ, 2018. С. 33–35.
4. Medvid M., Komisarov O., Merdova O. Review of the tasks of formation and progress of human resources in the sustainable development strategy of Ukraine in the light of central place theory. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4, No. 2. P. 134–140.
5. Medvid M., Zvieriev M. Possibilities to provide development of social benefits of military and nuclear security. *Perspectives*. 2017. No. 2. P. 28–40.
6. Медвідь Ю. І. Удосконалення процесу підготовки офіцерів запасу в Україні як педагогічна проблема. *Наука і освіта*. 2017. № 2. С. 9–15.
7. Medvid M. M., Strilets L. K. Theoretical foundations of vocational orientation of young learners to the contract-based military service within the military-patriotic education system. *European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences*. *Baltija Publishing*, 2018. No. 2. P. 220–237.
8. Ажажа М. А. Державне регулювання інвестицій в людський капітал як фактор інтелектуального розвитку суспільства : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2008. 19 с.
9. Бондаренко Ю. М. Державне управління соціальним захистом населення в умовах європейської інтеграції України : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 / Клас. приват. ун-т. Запоріжжя, 2008. 20 с.

10. Дунаєв І. В. Механізми державного регулювання розвитку людського капіталу : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2008. 20 с.
11. Іорданов А. Є. Державне регулювання якості людських ресурсів на регіональному рівні : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2011. 20 с.
12. Міненко В. Л. Державна політика забезпечення продуктивної зайнятості населення регіону шляхом розвитку підприємництва : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2004. 20 с.
13. Міщенко К. С. Механізми державного управління соціальним захистом інвалідів в Україні : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 / Акад. муніцип. упр. Київ, 2009. 20 с.
14. Зверев М. В. Визначення змістовних характеристик поняття «людські ресурси зі сформованими військовими компетентностями». *Економіка та держава*. 2019. № 2. С. 29–33.
15. Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції : Указ Президента України від 18.03.2015 р. № 150/2015. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/150/2015> (дата звернення: 17.04.2019).
16. Про надання державної цільової підтримки деяким категоріям громадян для здобуття професійно-технічної та вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2016 р. № 975. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-2016-%D0%BF> (дата звернення: 17.04.2019).
17. Про схвалення Концепції Державної цільової програми з фізичної, медичної, психологічної реабілітації і соціальної та професійної реадaptaції учасників антитерористичної операції на період до 2022 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 р. № 475-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2017-%D1%80> (дата звернення: 17.04.2019).
18. Економічна енциклопедія / відп. ред. С. В. Мочерний : в 3 т. Т. 2. Київ : Вид. центр «Академія» ; Тернопіль : Академія народного господарства, 2001. 847 с.

References

1. Medvid, M.M. (2015). Metodolohiia formuvannia i rozvytku liudskykh resursiv dlia vykorystannia u sluzhbovo-boiovii diialnosti. *Doctor's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
2. Medvid, M., Zvieriev, M. (2018). Initiatives on social protection of anti-terrorist operation participants and the experience Exchange on conducting military operations. *Perspectives*, 1, 42–50.
3. Zvieriev M. V. Travma viiny (posttravmatychnyi syndrom) – odyn iz chynnykiv mizhnarodnoi mihratsii liudei zi sformovanymy viiskovymy kompetentnostiamy. Psykhosotsialna pidtrymka osib z travmoiu viiny: mizhnarodnyi dosvid ta ukraïnski realii : zb. materialiv, dopovidei vseukr. nauk.-prakt. konf., m. Mariupol, 28 liut. 2018 r. Mariupol : DonDUU, 2018. S. 33–35 Kharkiv [in Ukrainian].
4. Medvid, M., Komisarov, O., Merdova, O. (2018). Review of the tasks of formation and progress of human resources in the sustainable development strategy of Ukraine in the light of central place theory. *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 4, 2, 134–140.
5. Medvid, M., Zvieriev, M. (2017). Possibilities to provide development of social benefits of military and nuclear security. *Perspectives*, 2, 28–40.
6. Medvid, Yu.I. (2017). Udoskonalennia protsesu pidhotovky ofitseriv zapasu v Ukraini yak pedahohichna problema. *Nauka i osvita*, 2, 9–15 [in Ukrainian].
7. Medvid, M.M., Strilets, L.K. (2018). Theoretical foundations of vocational orientation of young learners to the contract-based military service within the military-patriotic education system. *European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences*. *Baltija Publishing*, 2, 220–237.
8. Azhazha, M.A. (2008). Derzhavne rehuliuвання investytstii v liudskyi kapital yak faktor intelektualnogo rozvytku suspilstva. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
9. Bondarenko, Yu.M. (2008). Derzhavne upravlinnia sotsialnym zakhystom naselennia v umovakh yevropeiskoi intehratsii Ukrainy. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
10. Dunaiev, I.V. (2008). Mekhanizmy derzhavnoho rehuliuвання rozvytku liudskoho kapitalu. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
11. Iordanov, A.Ye. (2011). Derzhavne rehuliuвання yakosti liudskykh resursiv na rehionalnomu rivni. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
12. Minenko, V.L. (2004). Derzhavna polityka zabezpechennia produktyvnoi zainiatosti naselennia rehionu shliakhom rozvytku pidpriemnytstva. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

13. Mishchenko, K.S. (2009). *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia sotsialnym zakhystom invalidiv v Ukraini. Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
14. Zvieriev, M.V. (2019). *Vyznachennia zmistovnykh kharakterystyk poniattia «liudski resursy zi sformovanyymi viiskovymi kompetentnostiamy»*. *Ekonomika ta derzhava*, 2, 29–33 [in Ukrainian].
15. *Pro dodatkovii zakhody shchodo sotsialnoho zakhystu uchasyukiv antyterorystychnoi operatsii*: Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 18.03.2015 r. № 150/2015. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/150/2015>.
16. *Pro nadannia derzhavnoi tsilovoi pidtrymky deiakym katehoriiam hromadian dlia zdobuttia profesiino-tekhnichnoi ta vyshchoi osvity*: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.11.2016 r. № 975. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-2016-%D0%BF>.
17. *Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi prohramy z fizychnoi, medychnoi, psykholohichnoi rehabilitatsii i sotsialnoi ta profesiinoi readaptatsii uchasyukiv antyterorystychnoi operatsii na period do 2022 roku*: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12.07.2017 r. № 475-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2017-%D1%80>.
18. *Ekonomichna entsyklopediia*. (2001). S.V. Mochernyi (Ed.). (Vols. 1–3); Vol. 2. Kyiv: Vyd. tsentr «Akademiia»; Ternopil: Akademiia narodnoho hospodarstva [in Ukrainian].

Medvid M. M., Doctor of Economic Sciences, Senior Researcher, Deputy Head of Training and Methods Centre, Head of Methods Department, National Academy of the National Guard of Ukraine, Kharkiv

ORCID 0000-0002-4506-8020;

Zvieriev M. V., Project Manager of the Kyiv City Business Center Communal Enterprise, executive body of the Kyiv City Council (Kyiv City State Administration), Kyiv

PROVIDING THE MILITARY FORCES WITH HUMAN RESOURCES BY MEANS OF CREATION AND DEVELOPMENT OF THE SOCIAL INSTITUTION OF MILITARY INSTRUCTORS AS A ELEMENT OF THE MECHANISM OF PUBLIC ADMINISTRATION

In Ukraine, there are no adequate conditions for social protection of combatants, which contributes to the increase of social tension in society. As a result, new variants of mechanisms of social protection of people with the formed military competencies appear that can function without the participation of state institutions. Elements of social protection of people with the formed military competence include adaptation to civil life, which involves training, retraining, and advanced training in civilian specialties. For the state, this option is not effective in the face of rising unemployment. In the described conditions, it is important to determine the mechanisms of state management of human resources with the established military competencies.

Analysis of recent research and publications. Works of many scholars are devoted to the definition of mechanisms of the state management of human resources.

However, the research does not meet the rationale, development and implementation of the mechanisms of state management of human resources with the established military competencies in practical activities.

The purpose of the article is to improve the mechanism of state management of providing military forces with human resources through the establishment and development of a social institution of military instructors.

Presenting the main material. Based on the existing legal framework of Ukraine, the authors developed initiatives on social protection of antiterrorist operation participants and dissemination of combat experience, they offered the model of an active policy of the military formation (a special law enforcement body) to introduce the social institution of the military instructor on the labor market, as well as justified the improvement of the mechanism of state management of providing the military forces with human resources.

Conclusions. Prospects for further exploration in this area are the substantiation, development and implementation of the mechanisms of the state management of human resources with the established military competencies in practical activity.

Key words: providing the military forces with, human resources, military competencies, mechanisms of state administration.

Надійшла до редколегії 28.03.2019 р.